

CESTA Z LOMÉ

TOMÁŠ HULKÓ

Právnická fakulta Univerzity Komenského Bratislava, Slovensko

Abstract in original language:

V príspevku sa venuje aktuálnej problematike, vyrovnania sa s odkazom najvýznamnejšieho colno-politického fenoménu XX.-eho storočia, "duchom z lomé" prejavujúcej sa vo Všeobecnom systéme colných preferencií EU (GSP). Myšlienka solidarity presadená v podobe spoločných orgánov a spoločného rozhodovacieho procesu, sa v podmienkach finančnej krízy zmenila na reálnu hrozbu finančnej stability EÚ.

Key words in original language:

Clo; colné preferencie.

Abstract:

The course taken by the European Community on 28.2.1975 in Lomé resulting in the creation of a system of general customs preferences led to a dead end. The main aim of the architects of the Lomé system was to establish a product- and country-related preferential treatment. These regulations however have made it more difficult to cope with the preference system, without bringing the intended effects in terms of development policy.

Key words:

Custom; custom preferences.

CESTA Z LOMÉ, SYSTÉM COLNÝCH PREFERENCIÍ V DOBE HOSPODÁRSKEJ KRÍZY

Duch Lomé – asi najvýznamnejší colnopolitický fenomén XX.-eho storočia – "straší" dodnes. Jeho vznik sa viaže na dohodu Lomé I. (podpísaná 28.2.1975), kde krajiny z oblasti AKP (Afriky, Karibiku a Pacifiku) a vtedajšieho EHS sa dohodli na uplatňovaní princípu asymetrie v obchodných vzťahoch, ktorý dovoľoval voľný pohyb tovarov vyrobených v AKP do EHS s výnimkou niektorých poľnohospodárskych produktov, ale opačne nie.

Humanitárne orientovaná idea z Lomé, t.j. spolupráca založená nielen na dosiahnutí cieľov, ale aj na princípe dialógu medzi zúčastnenými stranami, ktorý odrážala myšlienku solidarity v podobe spoločných orgánov a spoločného rozhodovacieho procesu, sa v podmienkach finančnej krízy zmenila na príznak ohrozujúci finančnú stabilitu agrosektoru EÚ.

Ako sme sa dostali sem ? Aká cesta vedie von zo slepej uličky colnej politiky, ktorou sme sa vybrali konvenciami z Lomé ?

Pojednávanie o colných preferenčných systémoch, nie je dôsledné začať bez krátkeho pripomenutia kontextu právnej teórie.

Právna veda, ako je všeobecne známe, nedisponuje definíciou, ktorá by presne vymedzila, čo z teoretického hľadiska clo predstavuje. Podľa viacerých teoretikov ide o peňažnú dávku

vyberanú pri prechode tovaru cez colné hranice štátu. ¹ Iní teoretici zvyrazňujú skôr povahu cla, ako dane so špecifickým postavením. Podľa nich sa jedná o zdanenie medzinárodného obchodu a transakcií.² Vo väčšine prameňov sa narába formami týchto dvoch základných koncepcií.

Právna veda a terminológia je oveľa jednotnejšia pri charakteristike konkrétnych cieľ a ich systematizácie. Treba venovať pár riadkov najvýznamnejším kategóriám autonómnych a zmluvných nástrojov, ktoré predstavujú nástroje spoločnej colnej politiky EÚ.

V prvom rade ide o Spoločný colný sadzobník, ktorý je pravidelne aktualizovaný každoročne nariadením Európskej komisie (EK). Ďalej je možné spomenúť nástroje na ochranu obchodu (Trade Defence Instruments – TDI) rozumia sa pod tým rôzne vyšetrovacie úkony EK a definitívne opatrenia vydané Radou ministrov (RM). Sem patria anti-subvenčné opatrenia, anti-dumpingové opatrenia, colné kvóty na importy, atď.

Výrazným prostriedkom je regulácia obchodných bariér, ktoré slúžia nielen ochrane vnútorného trhu ale aj podpore vstupu krajín Európskeho spoločenstva na trhy tretích krajín. Treba ešte spomenúť ako nástroj, jednotné vystupovanie únie pri dojednávani a uzatváraní zmlúv (zmluvné nástroje, Všeobecný systém preferencií) napr. pri rokovaniach na pôde Svetovej obchodnej organizácie.

Ako hlavný cieľ spoločenstva pre budúce roky je stanovené zameranie sa na vytváranie rastu a pracovných miest, znalostnej ekonomiky, ako to odráža aj obnovenie Lisabonskej stratégie. Programy Európskej únie v colnej oblasti významne prispeli k dosiahnutiu tohto cieľa a celkových cieľov colnej politiky. Aktuálny program je vydaný v rozhodnutí Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa prijal akčný program pre colné správy v Spoločenstve (Colníctvo 2013 ďalej len "Colníctvo 2013"). Ako aj názov rozhodnutia (Colníctvo 2013) nasvedčuje tu sa nejedná o ojedinelý, bezkontextový program, ale o pokračovanie v postupe iniciovaného na základe predchádzajúcich programov. Nový program sa ustanovil na obdobie šiestich rokov, aby jeho trvanie zhodovalo s viacročným finančným rámcom obsiahnutým v Medzi inštitucionálnej dohode zo 17. mája 2006 medzi Európskym parlamentom, Radou a Komisiou o rozpočtovej disciplíne a riadnom finančnom hospodárení.

Colná politika je rozhodujúcim faktorom pri ochrane záujmov spoločenstva, predovšetkým pri ochrane jeho finančných záujmov. Subjekty poverené výkonom colnej politiky sú jednotlivé colné správy členských krajín. Poskytujú vysokú úroveň ochrany občanom a hospodárskym subjektom na celom colnom území spoločenstva, kdekoľvek sa vykonáva colné konanie.

Strategická politika Európskej únie v tejto oblasti je definovaná Skupinou pre colnú politiku, ktorá sa usiluje, aby jednotlivé colné správy fungovali tak účinne a efektívne ako keby išlo o jedinú správu. Postup „jednotnej colnej správy“ v súlade s celkovými cieľmi colnej politiky je koordinovaný a organizovaný spoločne Komisiou a členskými štátmi podľa programu vypracovanej Skupinou pre colnú politiku.

---

¹ Balko, L.: Colné paragrafy pre každého. Bratislava, Elita, 1991, str. 4.

² Kubicová J.: Dane a právo v praxi. č. 11/1998, str. 27 a č. 12/1998, str. 27.

Aktuálne požiadavky sú, aby sa akcia v colnej oblasti prednostne upriamila na zdokonaľovanie kontrol a činností zameraných proti podvodom, na minimalizáciu nákladov hospodárskych subjektov, na dodržiavanie colných predpisov, na zabezpečenie účinného riadenia kontroly tovaru na vonkajších hraniciach a na ochranu občanov Európskej únie. Pri akciách colných správ členských štátov sa využíva skoro každá možnosť administratívnej spolupráce a vzájomnej administratívnej pomoci. Bolo to veľmi dobre badateľné pri procese pristupovania „nových“ členských krajín, kde colné správy týchto krajín dostali všestrannú podporu, administratívnu a finančnú, aby boli schopné vykonávať všetky úlohy, ktoré od nich vyžadujú právne predpisy spoločenstva, vrátane správ budúcich vonkajších hraníc.

Najjednoduchšiu predstavu o plánovaných postupoch colných správ a o colnej politike EÚ je možné získať cez osobitné ciele akčného programu Colníctvo 2013 :

- „a) znížiť administratívne zaťaženie a náklady hospodárskych subjektov na dodržiavanie colných predpisov zdokonalením štandardizácie a zjednodušením colných systémov a kontrol a zachovanie otvorenej a transparentnej spolupráce s obchodnými subjektmi;
- b) určiť, rozvíjať a uplatňovať najlepšie pracovné postupy, najmä v oblastiach audítorskej kontroly pred colným konaním a po ňom, analýzy rizík, colných kontrol a zjednodušených postupov;
- c) udržiavať systém na meranie výkonnosti colných správ členských štátov s cieľom zlepšiť ich účinnosť a efektívnosť;
- d) podporovať akcie na predchádzanie nezrovnalostí, najmä rýchlym poskytovaním informácií o rizikách colníkom v priamom výkone;
- e) zabezpečiť jednotné a jasné nomenklatúrne zatriedenie v Spoločenstve, najmä zlepšením koordinácie a spolupráce medzi laboratóriami;
- f) podporovať vytvorenie paneurópskeho elektronického colného prostredia prostredníctvom rozvoja interoperabilných komunikačných systémov a systémov výmeny informácií v spojení s potrebnými legislatívnymi a administratívnymi zmenami;
- g) udržiavať existujúce komunikačné a informačné systémy a v prípade potreby rozvíjať nové systémy;
- h) vykonávať akcie, ktoré zabezpečia podporu pre colné správy krajín, ktoré sa pripravujú na pristúpenie;
- i) prispievať k rozvoju vysokokvalitných colných správ v tretích krajinách;
- j) zlepšiť spoluprácu medzi colnými správami členských štátov a tretími krajinami, najmä partnerskými krajinami Európskej susedskej politiky;
- k) rozvíjať a posilňovať jednotnú odbornú prípravu.“³

---

³ Legislatívne uznesenie Európskeho parlamentu o návrhu rozhodnutia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa ustanovuje akčný program pre colné správy v Spoločenstve (Colníctvo 2013) C6-0158/2006.

Vidíme, že postupy v rámci zlepšovania úrovne a jednotnosti colných správ sú dopodrobna rozpracované, teoreticko - ideologický rámec pre zlepšovanie je vytvorený. Musíme si pritom uvedomiť, že tieto ciele sa nedajú uskutočniť bez koordinácie a monitoringu činností, ktoré smerujú k aplikácii plánovaných zmien a k zachovaniu fungujúcich, osvedčených štruktúr.

Z toho dôvodu vykonávajú spoločné tímy zložené z colných úradníkov členských štátov a úradníkov EK monitorovanie aplikácie akčného programu. O tom, ktoré špecifické oblasti colných predpisov spoločenstva môžu podliehať monitorovaniu rozhoduje EK v spolupráci s príslušnými predstaviteľmi členských štátov. Na základe ich rozhodnutia navštevujú tieto tímy so zreteľom na tematický alebo regionálny prístup rôzne miesta na colnom území spoločenstva, kde colné správy vykonávajú svoje úlohy. Sú poverené analyzovať colné postupy na vnútroštátnej úrovni, registrujú ťažkosti pri vykonávaní pravidiel a v prípade potreby navrhujú úpravu pravidiel spoločenstva ako aj pracovných metód s cieľom zlepšiť účinnosť akcií colných správ ako celku. Tieto analýzy sa potom použijú ako podklad k vytvoreniu správ, ktoré sa predkladajú príslušným predstaviteľom členských štátov a EK.

Nástrojmi colnej politiky Európskej únie sú aj colné suspenzie a colné kvóty. Colná suspenzia (t.j. autonómne zníženie cla) umožňuje dovoz určitého druhu tovaru do Európskej únie so zníženou (až nulovou) colnou sadzbou bez obmedzenia množstva (na rozdiel od colnej kvóty). Colná kvóta umožňuje dovoz určitého druhu tovaru do Európskej únie s preferenčnou colnou sadzbou, ak je tento dovoz nižší ako stanovená colná kvóta. Na každý ďalší dovoz nad kvótu sa už uplatňuje riadna colná sadzba podľa spoločného colného sadzobníka.

Každý členský štát prostredníctvom štátneho orgánu môže predkladať požiadavky na zmeny existujúcich colných kvót alebo autonómne znížených colných sadzieb (colných suspenzií) Európskej únie, resp. na stanovenie nových colných kvót a suspenzií pre domácich výrobcov, ktorí takúto požiadavku vzniesli. V prípade SR je zmieneny štátny orgán MH SR.

Náležitá forma žiadosti je stanovená legislatívou Európskej únie. Následne sú posudzované na rokovaní pracovnej skupiny Európskej komisie pre ekonomické otázky colných sadzieb. Táto pracovná skupina je súčasťou „Taxation and Customs Union Directorate-General“ (DG TAXUD) , ktorá pôsobí v oblasti colnej politiky, ekonomických aspektov ciel a tranzitu. Nariadenia RM obsahujúce odsúhlasené colné kvóty a suspenzie sú schvaľované polročne s platnosťou od 1. januára a od 1. júla. Pre zaradenie do schvaľovacieho procesu s platnosťou od 1. januára je potrebné žiadosť doručiť na MH SR (odbor obchodnej politiky) do 15. februára predchádzajúceho roka. Pre zaradenie do schvaľovacieho procesu s platnosťou od 1. júla je potrebné žiadosť doručiť na MH SR (odbor obchodnej politiky) do 15. augusta predchádzajúceho roka.

Colné kvóty a colné suspenzie môžu byť navrhované iba na základe podrobného preskúmania ekonomických dôvodov. Musí byť preukázané, že v rámci Európskej únie nie sú vyrábané v dostatočnom množstve rovnaké, podobné alebo nahradzujúce výrobky, resp., že sa takéto výrobky nedovážajú do únie na základe preferenčných dohôd. Posudzuje sa, či žiadajúce krajiny alebo firmy o týchto skutočnostiach vedia. Ďalej sa posudzuje, či prípadná suspenzia nie je v konflikte s niektorou z politík. V prípade, že v rámci Európskej únie existuje výroba danej komodity, ktorá však nepokrýva potrebu, navrhuje sa iba colná kvóta na určité množstvo výrobkov. Žiadosti nie sú posudzované, ak by prípadné nevybrané clo z predpokladaného dovozu neprevýšilo čiastku 20 000,- EUR ročne. Je možné, aby viac firiem združovalo svoje požiadavky tak, aby bol tento limit dosiahnutý.

COLNÉ PREFERENCIE

Dôležitým nástrojom colnej politiky, je systém colných preferencií. Všeobecný systém colných preferencií (GSP) poskytovaný rozvojovým a najmenej rozvinutým krajinám sa v medzinárodnom obchode uplatňuje od roku 1971. V praxi sa realizuje znížením colných sadzieb alebo bezcolnými dovozmi, čím sa poskytujú výhodnejšie podmienky pre vstup na daný trh.

Už pred vstupom do EÚ, v roku 2003 poskytovala Slovenská republika (SR) colné výhody v rámci GSP 96 rozvojovým a 49 najmenej rozvinutým krajinám na dovoz 4 526 položiek colného sadzobníka. Po vstupe musela SR, zrušiť tento preferenčný režim a pripojiť sa k preferenčnému systému, ktorý poskytuje EÚ rozvojovým krajinám. Európska únia poskytuje colné preferencie 130 rozvojovým krajinám (vrátane krajín bývalého ZSSR) a 49 najmenej rozvinutým krajinám; preferencie sa týkajú viac než 9000 položiek colného sadzobníka.

Preferenčný režim Európskej únie je jedinečný nielen výškou úľav, počtom položiek a krajín, ale aj spôsobom používania zvláštnych podporných opatrení spojených s ochranou životného prostredia, dodržiavaním pracovných štandardov a bojom proti obchodovaniu s drogami. Samozrejme Preferenčný režim Európskej únie (GSP EU) znamená zníženie príjmov štátneho rozpočtu z vybraného cla.

Ako už vyššie bolo spomenuté dnešný preferenčný systém už funguje od roku 1971. Pritom sa vynorí otázka, ako vôbec vznikla táto anomália, kde colníctvo neslúži vlastnému štátu, ale na úkor vlastných príjmov pomáha inej krajine.

Keď hľadáme príčiny vzniku spolupráce rozvojových krajín (RK) s vyspelými ekonomikami formou pridruženia, treba veci skúmať v historickom kontexte.

V rámci pridruženia išlo o vzájomné otvorenie ekonomického komplexu rozvinutých krajín a ekonomických komplexov RK s cieľom vytvoriť priestor na voľný ekonomický pohyb, teda na voľný pohyb tovaru, služieb, pracovných síl a kapitálu. Táto snaha o liberalizáciu ekonomického pohybu vychádza z reálií predošlej koloniálnej minulosti, vďaka ktorej pretrvávali medzi štátmi terajšieho spoločenstva a RK veľmi úzke hospodárske, ale i mimo ekonomické vzťahy. Aby po osamostatnení sa RK neprestal platiť preferenčný režim, ktorý sa uplatňoval medzi závislými krajinami a materskými krajinami boli medzi týmito štátmi a EHS uzavreté dohody o pridružení.

Vývoj formy tohto pridruženia nebol jednoznačný. Prvým pokusom na vytvorenie vyhovujúceho systému bol Štrasburský plán z roku 1952, ktorý sa stal východiskom pri koncipovaní chápania pridruženia zámorských krajín k EHS. Navrhoval spoluprácu so zámorskými krajinami bez použitia tradičných koloniálnych metód. Ďalší míľnik formovania úpravy predstavuje Rímska konvencia z roku 1957, ktorá mala iba dočasný charakter. Bola uzavretá na obdobie 5 rokov. Vznikla v súvislosti so založením EHS. Partnermi vtedy boli územia, ktoré boli v minulosti kolónie a závislé územia vo vzťahu so štyrmi zo zakladajúcich štátov EHS : Francúzskom, Belgickom, Holandskom a Talianskom

Motívom asociačnej politiky EHS nebola túžba pozdvihnúť rozvojové krajiny na vlastný úkor, ale najmä ekonomická nevyhnutnosť zabezpečiť si zdroje surovín a udržať si odbytové trhy.

Prelom znamenali Yaoundéske konvencie. Yaoundéska konvencia I. z roku 1963 (platná od 1. júna 1964) mala tiež dočasný charakter, bola uzavretá na 5 rokov. Pritom prijatie tejto konvencie naznačovalo možnosti prijatia Yaoundéskej konvencie II. z roku 1969 s platnosťou od 1. januára 1971. Tu partnermi EHS boli už osamostatnené RK. K EHS sa ňou pridružilo 18 frankofónnych afrických štátov (vrátane Madagaskaru). Pôsobnosť pridruženia sa rozšírilo o poskytovanie finančnej a technickej pomoci a o zriaďovanie spoločných orgánov pridruženia.

Tento postup krajín EHS viedol k rozdeleniu rozvojových krajín na krajiny preferované asociačnými dohodami a krajiny neasociované, z ktorých niektoré sa snažili o prehĺbenie kontaktov s krajinami EHS, hoci patrili do sféry záujmov iných hospodárskych mocností napr. Veľkej Británie.

Pokusom o asociáciu týchto krajín boli Arushské konvencie I. (1968) , II. (1969) - o pridružení Kene, Ugandy a Tanzánie, ktoré nadväzovali na konvenciu z Yaoundé, pritom neobsahovali ustanovenia o finančnej a technickej pomoci, opierali sa iba o poskytovanie vzájomných colných preferencií na základe utvárania pásma voľného obchodu medzi signatárskymi krajinami, umožnili bezcolný vstup tovaru z uvedených krajín na trhy EHS, na druhej strane poskytli colné preferencie 2-6% na približne 60 druhov výrobkov dovážaných z EHS.

Vyvrcholením vývojovej línie pridruženia RK k EHS na základe globálnej dohody bola Loméská konvencia (1975 v hlavnom meste Toga Lomé).

Počet pridružených krajín sa rozšíril na 46. Dohody z Lomé, na rozdiel od predchádzajúcich projektov pridruženia obsahovali už jednotnú politiku EHS k pridruženiu všetkým RK. Nová konvencia nahradila Yaoundésku a Arushské konvencie a rozšírila skupinu pridružených krajín, najmä krajinami z oblasti AKP (Afriky, Karibiku a Pacifiku). V určitom zmysle išlo o pomoc krajín EÚ krajinám AKP. V dohode Lomé I. (podpísaná 28.2.1975) krajiny sa dohodli na uplatňovaní princípu asymetrie v obchodných vzťahoch, ktorý dovoľoval voľný pohyb tovarov vyrobených v AKP do EHS s výnimkou niektorých poľnohospodárskych produktov, ale opačne nie.

Fenoménom konvencie sa stal duch Lomé, t.j. že spolupráca bola založená nielen na dosiahnutí cieľov, ale aj na princípe dialógu medzi zúčastnenými stranami, ktorý odrážal myšlienku solidarity v podobe spoločných orgánov a spoločného rozhodovacieho procesu.

V rámci Lomé I. bol prijatý STABEX, systém stabilizácie vývozných príjmov z poľnohospodárskych produktov. Jeho fungovanie je zamerané na vyrovnanie strát a na odstránenie nepriaznivých dôsledkov kolísania príjmov štátov AKP z vývozu poľnohospodárskych produktov, taxatívne vymedzených v Loméskej dohode.

K poklesu vývozných príjmov dochádza v dôsledku monokultúrneho charakteru poľnohospodárskej produkcie, vplyvom napr. nepriaznivých klimatických podmienok, atď.

Ak dôjde k poklesu exportných príjmov pod spodnú hranicu referenčného rozpätia, doplatí sa tento pokles príjmov cez systém STABEX. Ak príjmy vzrastú nad hornú hranicu, krajina môže splácať, čo predtým dostala. Pôvodne zahŕňal 12 základných skupín tovarov vyvázaných zo štátov AKP do EHS.

Hlavnými zásadami systému STABEX boli :

- Vyrovnávanie vývozných príjmov sa týka iba stanovených produktov a výlučne len ich vývozu do EÚ
- Pre každú komoditu je stanovená referenčná hranica vypočítaná na základe priemerných vývozných príjmov za posledné 3 roky. Ak v danom roku výnos poklesne o 6,5 % pod referenčnú hranicu, môže sa uplatniť kompenzácia
- Použitie získaných prostriedkov štátom AKP v súlade s cieľmi STABEX -u
- Poskytnutie bezúročnej pomoci s dobou splatnosti 7 rokov
- Pri poskytovaní zvýhodnenia najmenej rozvinutým štátom AKP prostriedky mali charakter nenávratných prevodov. 4

Bohužiaľ táto vznešená iniciatíva koncom 90. rokov v dôsledku poklesu cien poľnohospodárskych komodít stroskotala. STABEX mohol pokryť iba 39% v rámci stanovených položiek. Došlo k zníženiu hranice, pri ktorej automaticky vzniká nárok na stabilizačný príspevok.

Podpísaním Lomé II. (dňa 31.10.1979, s platnosťou od marca 1980 do februára 1985) počet signatárskych krajín vzrástol na 57. Bola vypracovaná v čase, keď mnohé krajiny AKP v dôsledku dlhotrvajúceho sucha čelili vážnemu nedostatku potravín a krajiny vyvážajúce suroviny boli postihnuté poklesom ich cien na svetových trhoch. Rokovania sa zameriavali na hľadanie riešenia na zabezpečenie dostatočného množstva potravín ako aj príjmov z exportu surovín.

Súčasťou dohody sa preto stal aj SYSMIN, systém stimulovania investícií do ťažobného priemyslu. Ako cieľ systému SYSMIN bolo stanovené udržanie rentability kapacity ťažby surovín v štátoch AKP, v prípadoch ak by bola rôznymi spôsobmi ohrozená. Systém mal pomôcť postihnutým krajinám vyrovať sa so zníženou schopnosťou vyvážať produkty ťažobného priemyslu. Týka sa to iba ťažby niektorých surovín. Pri poklese exportu o stanovené percento sa štátom AKP, závislým od ťažby surovín, poskytnú dlhodobé úvery na zachovanie alebo prebudovanie výroby. Dohoda sa vzťahovala na suroviny ako meď, kobalt, fosfáty, bauxit, hliník, mangán, olovo a železná ruda.

Pri Lomé III. došlo k určitým zmenám. Zatiaľ čo v Lomé II. sa kládol dôraz na udržanie existujúcich výrobných kapacít, v novej dohode ide o snahu o obnovenie a oživenie ťažobného priemyslu v tých krajinách AKP, kde je toto odvetvie hlavným zdrojom príjmov štátneho rozpočtu. Konvencia Lomé III. (podpísaná 8.12.1984 s platnosťou na obdobie rokov 1985-1990) orientovala sa na rozvoj vidieckych oblastí a na zabezpečenie potravinovej bezpečnosti ako reakcia na dlhotrvajúce suchá a pretrvávajúce prírodné katastrofy. Ciele boli

---

⁴ Konvencia Lomé I. (podpísaná 28.2.1975).

dosiahnuté reformou potravinovej pomoci, spôsobom, že sa mala podporiť ich vlastná výroba potravín a tak dosiahnuť ich sebestačnosť. Došlo k dôležitým reformám zameraným na sprísnenie kontroly využívania fondov ES. Bol vytvorený nový konzultačný orgán Spoločné zhromaždenie, ktoré nahrádza Poradné zhromaždenie a Spoločný výbor. Všeobecná schôdzka sa koná 2x ročne striedavo v ES a v niektorom zo štátov AKP.

Konvencia Lomé IV. bola podpísaná v roku 15.12.1989, do platnosti vstúpila 1991 septembra na dobu 10 rokov. Signatármi boli predstavitelia 12 členských štátov ES a 68 krajín AKP. V období príprav Lomé IV. došlo k vážnemu poklesu cien tovarov, rýchlemu rastu zadĺženosti a prehĺbovaniu rozdielov medzi RK. Cieľom preto bolo prijať opatrenia, ktoré by vrátili RK späť na cestu rozvoja. Novinkou bola problematika tvorby a ochrany životného prostredia.

Keďže ťažiskom hospodárskej a obchodnej politiky krajín ES boli predovšetkým krajiny afrického kontinentu, začalo sa hovoriť o realizácii „projektu Euroafrika“.

Prejavovalo sa v troch hlavných oblastiach. Prvým bol pohyb tovaru, čo znamenal bezcolný vývoz bez kvantitatívnych obmedzení, hlavne poľnohospodárskych produktov a nerastných surovín do EHS. Ďalšou ťažiskovou oblasťou bol voľný pohyb pracovných síl, pri ktorom sa riešil problém nezamestnanosti v pridružených krajinách, a to presunom časti pracovných síl do EHS. Treťou oblasťou bol voľný pohyb kapitálu, ktorý mal stimulovať príliv kapitálu z krajín EHS na financovanie rôznych projektov rozvoja v pridružených krajinách.

Colné preferencie v loméskom systéme sa prejavujú ako jednostranne a nerecipročne zvýhodňovaný export tovaru z krajín AKP do členských štátov EÚ odstránením dovozného cla. V ich systéme platí hierarchický princíp podľa ktorého sa krajinám s najnižším HDP na obyvateľa poskytujú najväčšie colné úľavy.

Pri colných preferenciách treba venovať osobitný zreteľ pravidlám určenia pôvodu tovaru v súvislosti s uplatňovaním preferenčnej colnej sadzby. Za pôvodné produkty sú považované tie, ktoré boli úplne vypestované, vyťažené z pôdy, vyrobené spracované alebo prepracované v jednom alebo viacerých štátoch AKP. Krajiny AKP sú colne považované za jeden celok. Produkty môžu byť spracované len v určenej oblasti. Na preferenčnom zaobchádzaní sa podieľa tá krajina AKP, ktorá sa posledná zúčastňuje na produkcii exportného tovaru. Ide o kumuláciu pôvodu.

Spoločenstvo prijíma opatrenia na podporu predaja, ktoré podporujú zahraničný obchod AKP. Ide o vzdelávanie odborníkov v oblasti zahraničného obchodu, zdokonaľovanie techniky zahraničného obchodu, účasť na veľtrhoch, semináre v oblasti obchodu a marketingu, poskytovanie obchodných informácií.

Popri známych konvenciách boli prijaté početné dodatkové protokoly na doladenie systému colných preferencií. Spomeniem iba pár:

Protokol o cukre, bol prijatý v rámci Lomé I. Krajiny EHS sa zaviazali dovážať určité množstvo cukru pri garantovaných cenách.

Protokol o banánoch je zameraný na zvýšenie konkurencieschopnosti tejto komodity na svetových trhoch a hlavne na trhu EÚ.

Protokol o rume, podľa ktorého sa každoročne určuje množstvo tohto produktu, ktoré môžu krajiny AKP vyviesť na trh EÚ bez cla.

Protokol týkajúci sa hovädzieho a teľacieho mäsa bol pričlenený k predchádzajúcim protokolom v rámci Lomé IV.

V septembri 1998 sa začali rokovania medzi EÚ a AKP, ktoré mali radikálne zmeniť 25 rokov starú Lomécku dohodu. Boli ukončené 23. júna 2000 podpisom Dohody z Cotonou medzi 15 členskými štátmi EÚ a 77 krajinami AKP v meste Cotonou v západoafrickom štáte Benin. Táto dohoda je uzavretá predpokladanou platnosťou na 20 rokov s pravidelnou revíziou každých 5 rokov. Niektoré časti dohody sú dokonca preskúmané každoročne. Obsahovala aj vznik orgánov, ktoré mali za účel kontrolovať plnenie cieľov dohody z Cotonou. Išlo predovšetkým o Radu ministrov AKP-EÚ, ktorá sa stretáva raz ročne, Výbor veľvyslancov ustanovený ako pomocný orgán rady a Spoločné parlamentné zhromaždenie, ktoré má vytvárať stály kontakt medzi predstaviteľmi EÚ a AKP.

Spolupráca je uskutočnená na základe princípov:

Rovnosti partnerov, t.j. participatívny prístup umožňujúci integráciu do politického, ekonomického a spoločenského života vedľa štátnych útvarov aj ostatným subjektom súkromného sektora a občianskych spolkov.

Dialógu a plnenia vzájomných záväzkov. Diferenciácie a regionalizácie, pritom spolupráca sa líši od stupňa rozvoja partnerskej krajiny. Zvláštny prístup si vyžadujú najmenej rozvinuté, vnútrozemské a ostrovné krajiny AKP. 5

Najpodstatnejšie zmeny odlišujúce dohodu z Cotonou od dohody z Lomé sú posilnenie politickej dimenzie a posilnené zameranie stratégií rozvoja na redukciu chudoby. Pritom kľúčovú úlohu má zohrávať politický dialóg a podpora participatívneho prístupu s cieľom zapojiť nových partnerov do dialógu o hospodárskych, sociálnych a inštitucionálnych reformách. Je pritom použitý diferencovaný prístup, ktorý by mal zohľadňovať individuálnu situáciu každej krajiny AKP a zároveň integrovaný prístup, ktorý berie do úvahy viacrozmernú povahu chudoby.

Pri úprave obchodných vzťahov išlo v posledných rokoch hlavne o prípravu nového rámca hospodárskej a obchodnej spolupráce, kompatibilného s požiadavkami WTO. Režim colných preferencií bol zachovaný do 31. decembra 2007. Od 1.1.2008 je doterajší režim nerekipročných preferencií nahradený novými dohodami o hospodárskej a obchodnej spolupráci, tzv. dohodami o ekonomickom partnerstve (EPAs).

Uskutočnená reforma finančnej spolupráce musí zodpovedať vytýčeným cieľom a je spojená s pravidelným monitorovaním a hodnotením výsledkov. Zmenila sa povaha pomoci zo strany EÚ od rozdrobenej projektovej pomoci k poskytovaniu pomoci na obmedzený počet sektorových programov. Obchodné výhody môžu využívať RK AKP, ktoré budú rešpektovať ľudské práva a dodržiavať demokratické princípy. EÚ poskytne krajinám AKP popri preferenciách aj značnú finančnú pomoc. Nová dohoda zahŕňa i odstránenie obchodných prekážok, pričom tento proces by mal trvať približne 15 rokov.

---

⁵ Dohoda z Cotonou (podpísaná 23.júna 2000).

V čase hospodárskej krízy nie je potrebné si pripomenúť, že nepriaznivé vplyvy doliehajú na celú EÚ. Jednou z týchto externít, čo situácia vyprodukovala je globálny nárast cien potravín. Zaujímavé, že zvýšené ceny potravín, sa neprejavujú vo vyšších ziskov poľnohospodárov. Na dennom poriadku sú protesty rôznych skupín pestovateľov, ktorí pre nízke výkupné ceny, nie sú schopní pokryť ani svoje výrobné náklady. Pritom viac než 30% výdavkov únie predstavujú dotácie roľníkom.

Poľnohospodári vinnia za nízke ceny dovážané potraviny z tretích krajín. Možno, majú pravdu. Už prešla doba veľkorysosti a prehnanej solidarity voči nečlenským krajinám. Prišiel čas pre zodpovednú colnú politiku EÚ, ktorá nezvýhodňuje výrobcov nečlenských štátov na úkor domácich. V čase, keď sa EÚ snaží naplniť Lisabonské ciele a budovať znalostnú ekonomiku, a zápasí pritom s rozpočtovými obmedzeniami, sú agrodotácie považované za neefektívne mrhanie. Primerané colné kvóty by predstavovali nízko nákladný a efektívny spôsob zníženia závislosti pestovateľov od únijných príspevkov.

Celosvetová finančná kríza poukázala na potrebu zrealnenia ekonomických vzťahov v globálnom svete. Ukazuje sa, že ako súčasť tohto procesu je potrebné zrealniť aj colné preferencie EÚ. Nastúpená cesta colných preferencií z Lomé prispieva k hospodárskym problémom EÚ. Preto je potrebné analyzovať systém colných preferencií a vytýčiť zásady pre budovanie systému colných preferencií vychádzajúc z reálnych možností a dlhodobých potrieb EÚ.

Literature:

- Balko, L.: Colné paragrafy pre každého. Bratislava, Elita, 1991, str. 4.
- Kubicová J.: Dane a právo v praxi. č. 11/1998, str. 27 a č. 12/1998, str. 27.

Reviewer:

Gabriel Hulkó

Contact – email:

hulesz0@gmail.com, hulko@dlmu.sk